KULLANCSOK

A kullancsok (Ixodidae) családja a pókszabásúak (Arachnida) osztályába tartozó külső élősködők.

Napjainkban világszerte kb. 700 kullancsfaj ismert, ezek közül hazánkban 27 fordul elő, és ebből 21 tekinthető őshonosnak.

A kullancsok elsősorban madarakon, emlősökön és kisebb arányban hüllőkön élősködnek, vért szívnak. Hatlábú, igen apró lárvájuk vedlés után gazdát cserél, ahogy a már nyolclábú nimfa alakjuk is, amikor kifejlett ivarérett állattá alakul vedlés után. Vérszívásuk során terjesztői (vektorai) lehetnek állatokra és emberekre is veszélyes betegségeknek, amennyiben a kórokozókkal maguk is fertőzöttek.

SUR VECT-R
NNGYK
NÉBIH
Az Európai Unió társfinanszírozásával

Hazánk 5 leggyakoribb **kullancsfaja**

- **IXODES RICINUS** ***(közönséges kullancs)***
  A leggyakoribb kullancsfaj Európában, lombhullató és vegyes erdők aljnövényzetében fordul elő. Nem találkozunk velük a hideg téli és az aszályos nyári időszakokban.

- **DERMACENTOR RETICULATUS** ***(mezei kullancs)*** **és a DERMACENTOR MARGINATUS** ***(mezsgye kullancs)***
  Leggyakoribbak nyílt területeken, rétek és legelők részben kiszáradt növényzetén fordulnak elő. Nagytestű, hidegtűrő fajok, ezért az enyhébb teleken is aktívak. Az aszályos nyarakat nem kedvelik. A D. reticulatus a faj a kutya babeziózisának (egysejtű élősködő) a legjelentősebb vektora.

- **HAEMAPHYSALIS CONCINNA** ***(nyári kullancs)***
  Előfordul változatos élőhelyeken, úgymint lombhullató és vegyes erdők bozótos aljnövényzete, erdei tisztások, erdőszéli területek, vízpart menti növényzet. Melegkedvelő kullancsfaj, egész nyáron találkozhatunk velük.

- **HAEMAPHYSALIS INERMIS** ***(téli kullancs)***
  Lombhullató és vegyes erdők lakói. Hidegkedvelő kullancsfaj, kifejlett egyedei a téli időszakban is aktívak.

A felsorolt kullancsfajok különböző kórokozók hordozói lehetnek, azonban vektorszerepük fajonként és kórokozónként eltérő; humán fertőzések szempontjából kiemelkedő jelentőségű az Ixodes ricinus, míg a többi faj szerepe korlátozottabb és nem bizonyított.

Európában előforduló leggyakoribb **kullancs terjesztette betegségek**

LYME-KÓR

A Borrelia baktériumok okozzák. Az északi féltekén a leggyakoribb kullancs terjesztette betegség. Hazánkban évi 1000-2000 bejelentett megbetegedést regisztrálnak. A baktériumot hordozó kullancsok mindössze 6%-ban okoznak Borrelia-fertőzést.

Tünetek: Láz, izomfájdalom, fejfájás. Az 5 cm átmérőjű, kokárdaszerű, terjedő bőrpír a csípés helyén az esetek harmadában jelentkezik és csak hetek múltán. Kezeletlen esetben, a betegség későbbi fázisában kialakulhat ízületi gyulladás, mely leggyakrabban a térdízületet érinti, jelentkezhetnek idegrendszeri tünetek, agyidegbénulás.

Kezelés: A betegség ellen védőoltás még nincs, ám mindig jól gyógyítható nagy dózisban és a szokásosnál hosszabb ideig adott antibiotikumokkal.

Kutyák esetében: bár a kutyák legtöbbször tünetmentesen fertőzöttek, a Lyme-kór rájuk is veszélyes. Az ő esetükben láz, levertség, sántulás, de gyakran a nyirokcsomók-megnagyobbodása és a végtagok ízületeinek duzzadása, gyulladása jelzi a betegséget. A betegség gyógyítható, de ritkán halálos kimenetelű is lehet. A megelőzés kulcsfontosságú. A rendszeres ellenőrzés mellett javasolt különböző kullancsirtó vagy kullancsriasztó szerek alkalmazása rágótabletta, spot-on vagy nyakörv formájában, illetve létezik védőoltás is számukra.

KULLANCS TERJESZTETTE AGYVELŐ- ÉS AGYHÁRTYA-GYULLADÁS

A kullancsencephalitis-vírus (KEV) okozza. A fertőzések igen nagy hányada tünetmentesen zajlik. A súlyosabb megbetegedések esetén idegrendszeri érintettség alakul ki, ami leggyakrabban agyhártya- vagy agyvelőgyulladás formájában zajlik. A megbetegedést okozhatja a kullancscsípésen túl fertőzött kecske vagy szarvasmarha nem hőkezelt tejének a fogyasztása is. Hazánkban évente jellemzően néhány 10 megbetegedést regisztrálnak.

Tünetek: Enyhe fertőzöttség során legfeljebb láz, izomfájdalom, fejfájás jelentkeznek. A súlyos idegrendszeri tünetekkel járó megbetegedés előfordulása ritka, maradványtünetekkel gyógyulhat. Gyakori a kétfázisú kórlefolyás, azaz a nem túl specifikus kezdeti tünetek után, egy rövid tünetmentes periódust követően jelentkeznek az idegrendszeri panaszok (például magas láz, fejfájás, tarkókötöttség, szédülés, hányás, hányinger, fényérzékenység, kettőslátás). A halálozási arány 1-2%-os lehet.

Kezelés: A kórokozó ellen nincs hatékony gyógyszer, ám megelőzhető a kullancs-encephalitis elleni védőoltással.

Kutyák esetében: ez a betegség ebeknél ritkán, de előfordulhat és általában enyhe lefolyású. A vírus azonban olykor megtámadhatja a központi idegrendszert, ami bénulást, agykárosodást és elhullást is okozhat. Javasolt a már említett megelőzési módokat alkalmazni.

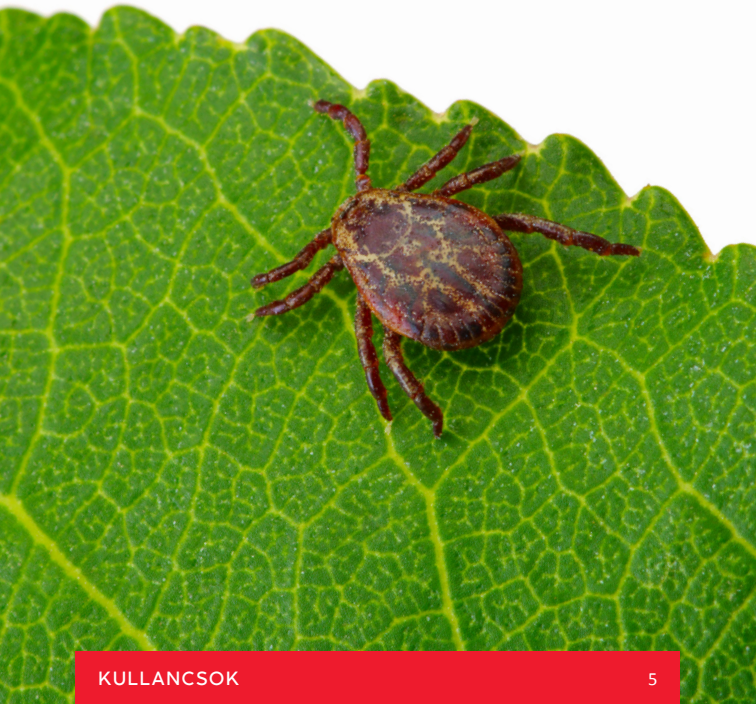

Q-LÁZ

A Coxiella burnetii baktérium okozza, az ember leginkább a fertőzött állatokból, elsősorban kérődzőkből származó váladékokkal (például vér, vizelet, magzatburok stb.), a beszáradt váladékok porának a belélegzésével vagy nyers tej fogyasztásával fertőződik, de ritkán kullancsok is fertőzhetnek. Hazánkban átlagosan évi 50 megbetegedést regisztrálnak.

Tünetek: a betegség lehet enyhe lefolyású, a korai fázisban kísérhetik influenzaszerű tünetek. Súlyos klinikai formában májkárosodás vagy tüdőgyulladás léphet fel. Ritkán, akár hónapok, évek múlva krónikus fertőzés alakulhat ki, legsúlyosabb formában a szívbelhártya-gyulladásával.

Kezelés: Jól gyógyítható antibiotikumokkal, de krónikus megbetegedés során a szokásosnál jóval hosszabb terápia szükséges.

KRÍMI-KONGÓI VÉRZÉSES LÁZ

A krími-kongói vérzéses láz vírusa okozza, súlyos betegség, a halálozási arány 5%-os. A vírus Afrikában és a mediterrán térségben (például Albánia, Bulgária, Koszovó) okoz emberi megbetegedéseket. A vírus terjesztői: a Hyalomma kullancsfajok.

Tünetek: magas láz, fej- és izomfájdalom, gyengeség, szédülés, hát- és hasfájás. Vérzéses tünetek, orrvérzés, véraláfutások, nyálkahártya vérzések. Súlyos esetben máj- és veseelégtelenség, sárgaság. Hazánkban a betegséget terjesztő vektorok a Hyalomma kullancsfajok néha felbukkannak de egyelőre nem részei a hazai kullancsfaunának. A betegséget okozó vírus nincs még jelen hazánkban.

Kezelés: Jelenleg nincs specifikus terápia ellene. Főként támogató terápia, folyadékpótlás, elektrolit-egyensúly fenntartása, szervi funkciók támogatása.

TULARÉMIA VAGY NYÚLPESTIS

A Francisella tularensis baktérium okozza. Leggyakrabban sebfertőzés útján terjed (pl. fertőzött állatokkal való közvetlen érintkezés), de terjesztheti például kullancsok csípése, vagy például fűnyírás során keletkező kontaminált aeroszol belégzése során is megbetegedhetünk.

Tünetek: fekélyképződés a csípés körül. A betegség lappangási ideje 2 naptól 3 hétig is terjedhet. Több típusa van. A fertőzést kísérheti nyirokcsomó megnagyobbodás, láz, kötőhártya gyulladás, tüdőgyulladás, hasi fájdalom, hányás, hasmenés. A betegség legsúlyosabb, szisztémás (typhoid) esetben szepszissel és magas halálozással jár.

Kezelés: Hatásosan kezelhető antibiotikumokkal.

RICKETTSIA MONACENSIS

A foltos lázat okozó rickettsia csoporthoz tartozó, Ixodes kullancsok által terjesztett, humán megbetegedést ritkán okozó baktérium.

Tünetek: Általában enyhe tünetekkel jár. A kullancscsípés helyén fekete pörk jön létre. A tünetek 4-10 nappal a csípés után izom- és ízületi fájdalom, rosszullét hányinger. Apró kiemelkedő dudorokból kialakuló piros foltok a testen. Súlyosabb esetben idegrendszeri tünetek.

Kezelés: Hatásosan kezelhető antibiotikumokkal.

RICKETTSIA HELVETICA

Egy újonnan megjelenő („emerging"), a foltos láz csoportba tartozó, kullancs által terjesztett baktérium. Sok kullancs hordozza a baktériumot mégsem okoz megbetegedést.

Tünetek: A betegség általában enyhe, a foltos láz csoportba tartozó rickettsiákhoz hasonló tünetekkel jár. Estenként jelentkezhet magas láz, izom és fejfájás, idegrendszeri tünetek, ritkán szívburok- vagy szívizomgyulladás. Megjelenhet a csípés helyén a Lyme-kórhoz hasonló kokárdaszerű vörös folt.

Kezelés: Hatásosan kezelhető antibiotikumokkal.

TIBOLA

A neve az angol nevének rövidítése Tick-BOrne LymphAdenopathy, annyit tesz, hogy a kullancs terjesztette nyirokcsomó-gyulladás. A kórokozók a Rickettsia slovaca és R. raoultii baktériumok, amelyek terjesztésében a Dermacentor kullancsfajok játszanak szerepet.

Tünetek: A kullancscsípés helye szinte mindig a tarkótájon a hajas fejbőrön van. A tarkón vagy a nyakon nyirokcsomó duzzanatok jelentkeznek. Fáradékonyság, ízületi- és izomfájdalmak jelentkezhetnek. A csípés helyén váladékozó seb alakul, ami pörkösen gyógyul, helyén kis kopasz folt hosszú ideig megmaradhat.

Kezelés: Rendszerint enyhe lefolyású átlagosan fél év alatt magától gyógyuló betegség. Súlyosabb esetben doxicyclin antibiotikum kezelést adnak.

HUMÁN GRANULOCITÁS ANAPLASMOSIS

Az Anaplasma phagocytophilum baktérium okozta, általában Ixodes kullancsok által terjesztett, emberben nem túl gyakran diagnosztizált megbetegedés. A kórokozót hordozó kullancsok szinte mindig okoznak legalább lázat.

Tünetek: A betegség jellemzően kullancscsípés után 1-2 héttel kezdődik, láz, rossz közérzet, fejfájás, hányinger, arthralgia, egyéb általános tünetekkel. Legyengült, idős szervezetben kezelés nélkül ritkán súlyos állapot, tudatzavar, légzési nehézség előfordulhat. Az európai törzsek általában enyhébb megbetegedést okoznak, Európában humán esetet elvétve diagnosztizálnak.

Kezelése: Hatásosan kezelhető antibiotikumokkal.

BABESIOSIS

A babesiosis világszerte előforduló parazitózis, amelyet a Babesia nemzetségbe tartozó egysejtű paraziták okoznak. A Babesia-fertőzésre leginkább a gyenge immunrendszerrel rendelkezők, a lépeltávolítottak és az idősek fogékonyak.

Tünetek: visszatérő láz, szem és bőr sárgás elszíneződése, hányinger, fáradtság, sötét vizelet

Kezelés: A diagnózist követően egészséges és fiatal egyéneknél – tünetek hiánya esetén – nincs szükség kezelésre. A tünetet mutató betegeket antimikrobiális szerekkel kezelik.

Kutyák esetében: a kutyákra a babesiosis a legveszélyesebb kullancsok által terjesztett betegség. A tünetek első megjelenése akár a csípést követő 20 napig is eltarthat. Kezdeti tünetek a bágyadtság és étvágytalanság. Későbbiekben láz, sárgaság, vérszegénység, véres vizelet jelentkezik. Ha időben diagnosztizálják, gyógyszerrel gyógyítható, ám ennek elmaradása esetén a kutya gyors elhullását okozhatja. Ezen betegség megelőzésére is javasolt a megelőző intézkedések alkalmazása.

HOGYAN VÉDEKEZZÜNK?

- **KIRÁNDULÁSHOZ A SZABADBAN VISELJEN ZÁRT RUHÁZATOT** és használjon kullancsriasztó készítményeket.

- **AJÁNLOTT A KULLANCSENCEPHALITIS ELLENI VÉDŐOLTÁS.** Az alapimmunizálás 3 védőoltásból áll, melyek közül az első kettőt célszerű a téli időszakra ütemezni.

- **KIRÁNDULÁS UTÁN FONTOS A TESTÜNK ÁTVIZSGÁLÁSA,** különös figyelemmel a hajlatokra, ahol vékonyabb a bőrünk (pl. a hónalj).

- **CSAK TÉVHIT A B- VITAMIN KULLANCSRIASZTÓ HATÁSA**

- **A TESTÜNKBE FÚRÓDÓ KULLANCSOT MINÉL ELŐBB EL KELL TÁVOLÍTANI.** Ne kenjük be olajjal, krémekkel, ne csavargassuk, ne nyomorgassuk, mert ezzel csak növeljük az esetleges fertőzésveszélyt.

  A kullancsot a bőrünkhöz minél közelebb eső részénél – lehetőleg csipesszel – megragadva, egy mozdulattal húzzuk ki. Amennyiben a feji része beszakad, az semmilyen veszélyt nem jelent, mert néhány napon belül kilökődik, kórokozót nem tartalmaz.

- **KULLANCSIRTÁS MAGYARORSZÁGON NEM VÉGEZHETŐ 2010 ÓTA, MIVEL NINCS FORGALOMBAN ENGEDÉLYEZETT IRTÓSZER.** A környezetben végzett kullancsírtás jelenleg nem engedélyezett. A kullancsok száma ugyanakkor csökkenthető a bozótos, elhanyagolt területek visszaszorításával.

SUR VECT-R
NNGYK
NNGYK
nébih
Az Európai Unió társfinanszírozásával